

Competitivitatea globală a ramurilor – diagnoza situației actuale*

Cornelia SCUTARU

Ionel FLORESCU

Institutul de Prognoză Economică

Abstract

The paper analyses the group of the exporting branches (whose share in total exports is over 1%, and together contribute more than 80% to the total exports) from the point of view of global competitiveness. The Porter methodology is utilized, which uses general conditions, demand conditions, supporting industries, governmental policies analysed as favourable factors and barriers for branches competitiveness development. Changes that occurred in the competitiveness of the Romanian economy, due to the transition process, between 1989 and 2002 are analysed. The main correlations between different indicators (both favourable and obstacles for branch competitiveness) are studied.

Keywords: competitiveness, econometric correlations, macroeconomic policies.

1. Competitivitatea ramurilor. Factori favorabili și bariere

Unul din factorii determinanți în competitivitatea firmelor este mediul economic în care firmele își desfășoară activi-

tatea. Michael Porter definește mediul economic prin următorii factori:

- *Condițiile generale.* Se referă la poziția economiei naționale în ceea ce privește factorii de producție necesari pentru a fi competitivă într-o anumită ramură; în această categorie intră: resursele umane, gradul de pregătire și costul acestora; resursele fizice, abundența, accesibilitatea și costul lor;

* Sinteza a lucrării: *Diagnoza situației actuale – evidențierea performanțelor competitive ale economiei românești în perioada de tranziție*, autori: C. Scutaru, I. Florescu, realizată în cadrul programului CERES “Metodologie și model econometric pentru evaluarea competitivității economiei românești în context internațional. Monitorizarea performanțelor noilor țări membre sau candidate la Uniunea Europeană” (CMECER, contract 4-106/4.11.2004).

nivelul cunoștințelor, care nu implică numai stocul de cunoștințe științifice și tehnice necesare ci și mijloacele de pregătire (activitatea în universități și institute de cercetare, agenții statistice etc.); resursele de capital (nivelul și costul capitalului disponibil pentru a finanța ramura respectivă); infrastructura (tipul, calitatea și costul utilizării infrastructurii afectează competiția). Analiza noastră va lua în considerare influențele tuturor acestor factori, încercând să pună în evidență diferențele apărute în perioada de tranziție, între 1989 (ultimul an de economie planificată centralizat) și 2002 (ultimul an pentru care există date în tabelele Input-Output¹ elaborate de Institutul Național de Statistică).

- *Condițiile de cerere.* Nivelul cererii interne pentru produsele sau serviciile ramurii; acesta depinde de necesitățile cumpărătorilor, dar este influențat de o multitudine de alți factori. Competitivitatea pe piața internă va fi analizată prin prisma indicatorului “cota de piață internă” (Mereuță ș.a., 2000) și a corelațiilor care există între industriile suport și ramurile analizate. Pentru o aprofundare la nivel microeconomic sunt necesare studii care să identifice nivelul cererii interne, numărul cumpărătorilor potențiali, rata de creștere a

cererii interne, să anticipeze posibilitatea de saturare a pieței interne. În ceea ce privește cererea externă, vom analiza evoluțiile structurale din cadrul grupei ramurilor exportatoare, iar competitivitatea pe piața externă va fi abordată prin prisma indicatorului “intensitatea exportului” (Mereuță ș.a., 2000) și a corelațiilor cu nivelul productivității. O atenție deosebită se acordă industriilor suport.

- *Industriile legate și industriile suport.* Prezența sau absența în economia națională a industriilor ofertante (industrii suport) și a celor legate de ramura respectivă, care sunt competitive pe plan internațional; existența avantajului competitiv în industriile suport conferă un potențial avantaj ramurii respective deoarece acestea produc input-urile necesare la standarde internaționale și la costuri competitive. Input-urile necesare pot fi importate, dar faptul de a le avea disponibile pe piața internă conferă un avantaj industriilor care le utilizează.
- *Strategiile de firmă, structura ramurii și rivalitățile.* Condițiile în care pot fi create, organizate și gestionate companiile, natura rivalităților interne. Nu există un sistem managerial universal valabil pentru orice firmă; el depinde în primul rând de condițiile interne. Obiectivele companiilor sunt puternic determinate de structura de proprietate și reflectă caracteristicile piețelor de capital. Este singurul punct al modelului lui M. Porter pentru care tabelele Input-Output nu oferă informațiile necesare unei analize. În acest domeniu există în literatura de specialitate alte abordări interesante cu referire directă la economia românească (Mereuță ș.a., 2000, 2003; Dinu ș.a., 2003).

---

¹ Existența tabelor Input-Output elaborate de INS pentru întreaga perioadă 1989-2002 constituie un prețios instrument de analiză pe baze unitare și coerente a evoluției economiei românești în perioada de tranziție. Tabelele furnizează multe din informațiile necesare pentru aplicarea metodologiei lui M. Porter la nivel global în analiza de competitivitate pe care o abordăm în acest studiu.

- *Politicile guvernamentale* pot influența pozitiv sau negativ fiecare din acești patru determinanți: condițiile generale care se referă la factorii de producție pot fi influențate prin subvențiile acordate sau retrase, prin politicile privind piețele de capital, ca și prin cele privind învățământul sau cercetarea științifică. În ceea ce privește piața internă, influența guvernului se manifestă prin stabilirea unor standarde de producție care influențează preferințele consumatorilor, prin comenzile de stat pentru anumite industrii (armament și nu numai), ca și prin politicile de comerț exterior (taxe vamale, contingentări, diverse bariere la import sau export). Industriile suport sunt și ele influențate prin acest tip de politici, iar strategia firmei depinde în mod esențial de reglementările privind piețele de capital, de politica fiscală, de legile antitrust etc.

2. Cadrul general

În 1989 economia românească era o economie cvasi-închisă, planificată centralizat, cu inflație și șomaj mascate. Ultimii ani de economie planificată au dus la diminuarea cererii interne, scăderea importului și creșterea exporturilor cu scopul achitării datoriei externe (în 1988 și 1989 soldul balanței comerțului exterior a fost pozitiv). Este o realitate insuficient pusă în evidență faptul că datoria externă a României era în 1989 de numai 174 mil. USD. Cu un declin economic de peste 5% în 1988 și 1989, ultimii ani de economie planificată au fost ani de recesiune pentru România, fenomen care s-a accentuat în primii ani de tranziție.

Tranziția de sistem socio-politic și

economic a condus, în România ca și în celelalte Țări Central și Est Europene, la un declin inițial al activității economice globale. După primul impact negativ, pe fondul schimbărilor structurale multiple menite să creeze un nou sistem de relații, a avut loc o redresare care în cazul României a cedat rapid sub presiunea revendicărilor sociale. Tranziția la economia de piață a însemnat de fapt o criză profundă cu rezonanțe economice, sociale și instituționale. Criza economică de tranziție nu a fost depășită, cu toate eforturile făcute în direcția unei stabilizări macroeconomice și a asigurării unui mediu economic stabil. Deschiderea economică din primii ani ai tranziției a găsit economia românească nepregătită din punct de vedere structural și competițional. Eforturile din ultimii ani au stopat declinul economic și inflația, dar au dus la creșterea deficitelor economice. Au apărut mari probleme de adaptare atât pe piața internă, cât și pe piața externă. Creșterea bruscă a cererii pe piața internă față de o ofertă scăzută a dus la inflație și la creșterea importurilor pentru consum. Dispariția pieței CAER a impus orientarea către piața europeană și găsirea altor piețe, de aici, necesitatea de creștere a competitivității produselor și de schimbare a structurii de producție. Creșterea competitivității cere investiții în tehnologii noi, în cercetare-dezvoltare, precum și o productivitate ridicată a muncii. Aici apar două tendințe specifice crizei de tranziție: neglijarea investițiilor și exploatarea la maximum a resurselor pentru maximizarea profitului; reforme structurale însoțite de masive concedieri, care au dus la creșterea șomajului. Avem de a face cu o economie slab capitalizată, cu piețe financiare și de capital nedezvoltate, care a păstrat în funcțiune marii coloși industriali ai economiei centrali-

zate a căror ineficiență este cunoscută, dar a căror privatizare ridică mari probleme sociale: amenințarea șomajului (Scutaru și Florescu, 2003).

În perioada analizată au avut loc importante schimbări structurale în formarea și în utilizarea resurselor. În 1989 economia românească se baza mai mult pe *producția internă efectivă* decât pe importuri

în formarea resurselor, spre deosebire de 2002; în același timp, impozitele pe produs aveau o pondere mai scăzută în total resurse în 1989 față de 2002. Creșterea ponderii importurilor în 2002 este legată atât de satisfacerea necesităților de consum ale gospodăriilor populației, cât și de creșterea consumului productiv al anumitor ramuri.

Tabelul 1: Schimbări structurale în formarea resurselor

	(%)	
	1989	2002
Ponderea producției efective în total resurse	90,25	79,02
Ponderea importului în total resurse	6,32	16,72
Ponderea impozitelor în total resurse	3,59	4,48

Sursa: Tabelele Input-Output pe 105 ramuri, elaborate de Institutul Național de Statistică și calcule proprii.

În ceea ce privește utilizările: în 2002 față de 1989 crește ponderea consumului final și a exportului; scade ponderea formării brute de capital fix și a consumului

intermediar; variația stocurilor devine pozitivă. Toate aceste schimbări reflectă evoluția din structura cererii agregate interne.

Tabelul 2: Schimbări structurale în destinația utilizărilor

	(%)	
	1989	2002
Ponderea consumului final în total utilizări	20,15	34,16
Ponderea formării brute de capital fix în total utilizări	10,39	8,67
Ponderea exportului în total utilizări	7,26	14,41
Ponderea consumului intermediar în total utilizări	58,90	42,62
Ponderea variației stocurilor în total utilizări	-1,07	0,15

Sursa: Tabelele Input-Output pe 105 ramuri, elaborate de Institutul Național de Statistică și calcule proprii.

Lucrarea analizează grupul ramurilor exportatoare (ramuri care acoperă mai mult de 1% din total export, ceea ce dă un grad de acoperire de peste 80% pe total grup) din punctul de vedere al competitivității globale. Este utilizată metodologia lui M. Porter*, care abordează: condiții generale, condiții de cerere, industrii suport, politici guvernamentale. Este abordată problema schimbărilor de competitivitate petrecute în economia românească între 1989 și 2002, ca urmare a proceselor de tranziție. Sunt discutate principalele corelații dintre diferiți indicatori cu rol de factori favorabili sau bariere în ceea ce privește evoluția competitivității ramurilor exportatoare.

---

* Acest tip de analiză a fost elaborat pentru anul 1999 în lucrarea: *Fenomene de clusterizare în domeniul economic și social* elaborată în cadrul planului de cercetare al Institutului de Prognoză Economică al Academiei Române, autori: Cornelia Scutaru, Ionel Florescu; principalele rezultate au fost publicate parțial în: *Global Competitiveness of Sectors – Favoring factors and barriers*, Proceedings of the Romanian Academy, series C, 'Humanities and Social Sciences', no.1, 2003, The Publishing House of the Romanian Academy. Seria lucrărilor de acest tip a continuat în 2003 cu lucrarea: *Modelarea proceselor de clusterizare în domeniul economic*, care a făcut subiectul unei comunicări prezentate la Colloque International "Les transformations du capitalisme contemporain: faits et théories. Etat des lieux et perspectives", Reims, Franța, martie 2004 și în 2004 în lucrarea: 'Schimbări structurale în economia românească de tranziție', care abordează problema schimbărilor structurale din economia românească de tranziție, evaluând tendințele pentru perioada 1989-2001.

3. Competitivitatea globală a principalelor ramuri exportatoare. Poziția ramurilor exportatoare în cadrul economiei

Pentru o delimitare a cadrului de analiză, am luat în considerare ca principale ramuri exportatoare, ramurile care depășesc 1% din totalul exportului în ambii ani. Sunt în total 30 de ramuri din cele 105 ale tabelelor Input-Output, care în 1989 acopereau 85,45% din totalul exportului, iar în 2002, 83,98% din total. Estimăm că, pentru cadrul analizei noastre, acest grad de acoperire este semnificativ.

Menționăm că:

- contribuția ramurilor exportatoare la formarea resurselor a scăzut de la 45,15% în 1989 la 41,03% în 2002;
- contribuția principalelor ramuri exportatoare la crearea valorii adăugate brute scade de la 38,05% din total în 1989 la 31,97% din total în 2002.

Pentru a evidenția evoluția competitivității ramurilor la export, vom folosi indicatorul "intensitatea la export" calculat pentru fiecare ramură și comparat cu media pe economie, iar pentru competitivitatea ramurilor pe piața internă vom evalua "cota de piață internă" a ramurilor, comparativ cu media pe economie (Mereuță ș.a., 2000).

Un calcul sumar ne permite să afirmăm că intensitatea la export a economiei românești s-a dublat în perioada 1989-2002 (mai precis a crescut de 7,19% în 1989 la 14,43% în 2002). Merită să încercăm o interpretare a acestui fapt; volumul total al exportului era în 1989 de 10487 mil. USD, iar până în 2002 crescuse la 15747 mil. USD, (cu peste 66%). Dubla-

rea intensității exportului în 2002 față de 1989 apare ca o consecință a asocierii acestei creșteri cu alte două fenomene compensatorii: creșterea relativă a resurselor și diminuarea fenomenului de producere “pe stoc”.

Concluzie: În ciuda fenomenelor de recesiune economică prin care a trecut România în perioada de tranziție, exportul a crescut atât în volum (cu circa 66%), cât și în termeni relativi (de aproape două ori), ceea ce indică o creștere a competitivității și a puterii de pătrundere pe piețele externe a produselor economiei românești în ansamblu. Competitivitatea ramurilor este, însă, diferențiată.

Ca principiu general de analiză, pe întreg parcursul lucrării ne vom strădui să punem în evidență contribuția ramurilor “exportatoare” la piața internă, evaluată prin contribuția lor la consumul productiv al celorlalte ramuri, la consumul final total, precum și la formarea brută de capital fix. Analiza competitivității pe piața internă a ramurilor exportatoare se înscrie în acest principiu integrator.

Pe total economie, cota de piață internă scade de la 93,62% în 1989 la 83,65% în 2002, în corelație cu creșterea intensității la export.

Corelații între principalii indicatori

Vom analiza corelațiile dintre următorii indicatori: intensitatea exportului (*i*), cota de piață internă (*c*), ponderea ramurii în total export (*p*), contribuția la formarea resurselor (*cres*) și contribuția la formarea valorii adăugate brute (*cvab*).

Din analiza principalelor corelații între indicatorii analizați în acest paragraf, pentru principalele ramuri exportatoare, se desprind următoarele:

- există o corelație pozitivă, destul de

puternică, între intensitatea exportului pe ramură și ponderea exportului ramurii în total export; această corelație a fost mai puternică în 1989 (coeficient de corelație 0,63) decât în 2002 (coeficient de corelație 0,52). Este o corelație normală, în sensul că, cu cât crește ponderea exportului în totalul resurselor ramurii, cu atât crește importanța în ierarhia exportului a ramurii respective;

- între intensitatea exportului și contribuția la formarea resurselor există o corelație negativă, ceva mai puternică în 2002 decât în 1989. Într-adevăr, cu cât ponderea exportului în totalul producției crește, cu atât scade contribuția ramurii la formarea resurselor;
- între intensitatea exportului și contribuția la formarea valorii adăugate brute există o corelație negativă, puțin mai slabă în 2002 decât în 1989. Aceeași observație de mai sus;
- între intensitatea exportului și cota de piață internă există o corelație negativă, destul de puternică, care s-a întărit în 2002 față de 1989. Este vorba de complementaritatea inerentă între export și consumul intern, care s-a simțit în special în ultimii ani de economie planificată, când efortul de plată a datoriei externe s-a axat în special pe creșterea exportului ca sursă de valută;
- între cota de piață internă și ponderea ramurii în total export există o corelație negativă, în scădere în 2002 față de 1989 pentru ramurile exportatoare și în creștere pe total economie;
- există corelații pozitive și în creștere între cota de piață internă și contribuția ramurilor la formarea resurselor și a valorii adăugate brute, ceea ce indică o funcționare mai eficientă a economiei în 2002 față de 1989.

4. Metodologia lui Porter: condițiile generale

Conform metodologiei lui Porter vom analiza condițiile generale care au funcționat, în perioada analizată, ca factori favorabili sau bariere pentru competitivitatea principalelor ramuri exportatoare. Acestea se referă la: resursele umane, resursele de capital, utilizarea infrastructurii, resursele fizice.

4.1. Resursele umane

Pentru analiza *resurselor umane*, tabelele Input-Output oferă informații privind *costul acestora* (informații oferite de indicatorul “Remunerarea salariaților”), *gradul de calificare* a forței de muncă utilizate în principalele ramuri exportatoare și *productivitatea muncii*. În ceea ce privește gradul de calificare a forței de muncă, îl estimăm prin ponderea *consumurilor intermediare* primite de principalele ramuri exportatoare de la ramurile: învățământ, cercetare-dezvoltare, informatică și activități conexe în total consumuri intermediare oferite de aceste ramuri.

În 2002 față de 1989 are loc o scădere a remunerării salariaților din ramurile exportatoare de la 42,19% din total la 29,77% din total, ceea ce indică o scădere a salariilor plătite în ramurile care produc preponderent pentru export. Costul redus al forței de muncă constituie un avantaj competitiv pe piața internațională.

Pentru analiza *gradului de calificare* a forței de muncă utilizate în principalele ramuri exportatoare am luat în considerare ponderea consumurilor intermediare primite de principalele ramuri exportatoare de la ramurile: învățământ, cercetare-

dezvoltare, informatică și activități conexe în totalul consumurilor intermediare date de aceste ramuri în economie.

Ponderea cheltuielilor cu învățământul, cercetarea-dezvoltarea și informatica în principalele ramuri exportatoare față de totalul consumurilor intermediare furnizate de aceste ramuri în economie scade de la 54,94% în 1989 la numai 19,83% în 2002. Chiar dacă această schimbare în gradul de calificare a forței de muncă utilizate în principalele ramuri exportatoare se corelează cu scăderea remunerării salariaților, ea reprezintă o amenințare serioasă pentru evoluția viitoare a competitivității la export.

Trebuie menționată aici schimbarea raportului între *Cercetare-dezvoltare* și *Informatică și activități conexe*. Evoluția exponențială a activităților informatice în economia românească este impulsionată de condițiile externe, dar și de existența unei mase de studenți pregătiți în acest domeniu. În schimb cercetarea a cunoscut în perioada de tranziție o diminuare dramatică atât a forței de muncă, cât și a fondurilor pentru dezvoltarea activităților specifice.

În *concluzie*, analiza asupra evoluției forței de muncă pune în evidență faptul că aceasta a acționat ca un factor favorabil în creșterea competitivității economiei românești pe plan extern: costul forței de muncă a fost în scădere față de total economie, iar calificarea forței de muncă pentru ramurile exportatoare a fost în creștere față de media economiei.

Un alt factor important, care poate acționa fie ca frână, fie ca impuls în evoluția competitivității ramurilor exportatoare este *productivitatea muncii*. Așa cum am precizat, vom analiza productivitatea relativ la costul forței de muncă (ca raport între valoarea adăugată brută și remunera-

rea salariaților) și relativ la consumurile materiale (ca raport între valoarea adăugată brută și consumurile intermediare primite de ramura respectivă).

În perioada analizată a avut loc o creștere a productivității relativ la costul forței de muncă pe total economie de 83,2% (de la 1,89 la 2,27 unități). Pentru grupa ramurilor exportatoare această creștere a fost mai mică, de 69,4%.

Pe total economie, în 2002 se înregistrează o creștere a productivității evaluată relativ la costurile materiale față de 1989 cu 67,7% (de la 0,55 la 0,85 unități). Pentru ramurile exportatoare creșterea este de numai 52,5%.

Principalele corelații

Vom analiza principalele corelații între următorii indicatori: intensitatea exportului (i) și cota de piață internă (c), pe de o parte și calificarea forței de muncă (CALIF), productivitatea muncii (față de cheltuielile materiale, PRVMAT), productivitatea muncii (față de remunerarea salariaților, PRVREM), pe de altă parte.

Aceste corelații pun în evidență anumite schimbări în evoluția fenomenelor:

- o corelație mai puternică, negativă, între intensitatea exportului și productivitatea muncii evaluată la costurile materiale (consumurile intermediare) în 1989 decât în 2002 (mai slabă, însă, pe total economie);
- în schimb, situația este inversă în ceea ce privește corelația dintre intensitatea exportului și productivitatea muncii evaluată la costurile forței de muncă;
- intensitatea exportului este negativă și slab corelată cu calificarea forței de muncă (o concluzie ar fi aceea că se exportă produse care nu cer o calificare deosebită a forței de muncă);

- cota internă de piață se corelează pozitiv cu productivitatea muncii (cel puțin în 2002, unde corelațiile sunt mult mai puternice decât în 1989);
- cât despre corelația dintre cota de piață internă și calificarea forței de muncă, apare o schimbare a corelației, din negativă și nesemnificativă în 1989, în pozitivă și semnificativă în 2002 (atât pentru ramurile exportatoare, cât și pentru total economie). O posibilă interpretare este că trecerea la economia de piață a creat condițiile pentru o mai bună apreciere, pe piața internă, a nivelului de calificare a forței de muncă.

Alte corelații analizate sunt cele care se stabilesc între: remunerarea salariaților (PREM) și productivitatea muncii (PRVMAT, respectiv PRVREM), pentru ramurile exportatoare comparativ cu total economie; remunerarea salariaților și calificarea forței de muncă (CALIF); productivitatea muncii și calificarea forței de muncă.

Concluzii:

- Pe total economie remunerarea salariaților nu era corelată deloc cu productivitatea muncii relativ la costurile materiale; (există totuși o anumită corelație pentru ramurile exportatoare). În 2002 aceste corelații sunt cu mult mai puternice, atât pe total, cât și la nivelul ramurilor exportatoare.
- Corelațiile sunt ambigue în ceea ce privește remunerarea salariaților și productivitatea muncii evaluată relativ la costurile forței de muncă.
- Corelații foarte puternice între remunerare și calificarea forței de muncă, care s-au întărit semnificativ în 2002 față de 1989.

- Evoluții ambigue în ceea ce privește corelațiile dintre productivitate și calificarea forței de muncă.

4.2. Resursele de capital

Utilizarea resurselor de capital de către principalele ramuri exportatoare a suferit o scădere în 2002 față de 1989: dacă în 1989 ramurile exportatoare utilizau circa 8,08% din input-urile puse la dispoziție de activitățile financiare, în 2002 procentul a scăzut la 5,81%. Se reflectă aici procesul de decapitalizare a economiei românești.

4.3. Infrastructura

Pentru a analiza utilizarea infrastructurii de către principalele ramuri exportatoare, am luat în considerare toate ramurile de transport, activitățile de poștă și telecomunicații. Între 1989 și 2002 a avut loc o creștere importantă a utilizării infrastructurii, de la 28,70% la 33,61%. (Procentele reprezintă ponderea utilizării infrastructurii de către ramurile exportatoare în totalul consumurilor intermediare furnizate de aceste ramuri la nivelul economiei).

4.4. Resursele fizice

E vorba de consumurile intermediare primite de ramurile exportatoare de la celelalte ramuri ale economiei naționale. Față de total, ramurile exportatoare au consumat 47,93% în 1989, respectiv 36,51% în 2002.

Principalele corelații

Vom analiza principalele corelații între următorii indicatori: intensitatea exportului (I) și cota de piață internă (C), pe de o parte, și utilizarea capitalului (CAP), a infrastructurii (INFR) și a resurselor fizice (RFIZ), pe de altă parte.

Aceste corelații pun în evidență anumite schimbări în evoluția fenomenelor, mai ales în ceea ce privește ramurile exportatoare:

- pentru ramurile exportatoare corelația dintre intensitatea exportului și utilizarea capitalului își schimbă semnul în 2002 față de 1989 și se manifestă ca o corelație puternică și pozitivă; pe total economie ea este inexistentă în 1989 și negativă în 2002;
- corelația dintre intensitatea exportului și utilizarea infrastructurii este negativă și mai slabă în 2002 atât pentru ramurile exportatoare, cât și pentru total economie;
- corelația dintre intensitatea exportului și utilizarea resurselor fizice este negativă și mult mai puternică în 2002 decât în 1989;
- corelația dintre cota de piață internă și capital este pozitivă și este semnificativă numai pentru total economie în 2002;
- corelația dintre cota de piață internă și utilizarea infrastructurii este pozitivă, nu a fost deloc semnificativă în 1989, devine semnificativă în 2002 atât pentru ramurile exportatoare, cât și pentru total economie;
- același lucru se poate spune despre corelația dintre cota de piață internă și utilizarea resurselor fizice.

5. Metodologia lui Porter: condițiile de cerere

5.1. Cererea internă

Ramurile exportatoare produc și pentru piața internă. Pentru a pune în evidență schimbările petrecute în acest domeniu în perioada de tranziție, am analizat *consumurile intermediare* furnizate de aceste ramuri pentru celelalte ramuri ale economiei, consumul final furnizat populației și administrației, precum și *formarea brută de capital fix*.

În ceea ce privește *consumurile intermediare* furnizate de ramurile exportatoare celorlalte ramuri ale economiei, acestea au scăzut de la 46,00% pondere în totalul consumurilor intermediare în 1989 la 37,65% în 2002.

Consumul final furnizat de ramurile exportatoare către populație și administrației a scăzut de la 35,76% pondere în totalul consumului final în 1989 la 27,71% în 2002.

Formarea brută de capital fix (FBCF) furnizat de ramurile exportatoare populației și administrației a rămas la aproximativ același nivel: 39,99% pondere în totalul FBCF în 1989 și 40,14% în 2002. De menționat că majoritatea ramurilor exportatoare nu sunt furnizoare pentru activitatea de formare brută de capital fix.

5.2. Cererea externă

Am considerat ca fiind principale ramuri exportatoare ramurile care au peste 1% pondere în totalul exportului. Acest aspect a fost abordat în prima parte a studiului și nu vom reveni asupra lui. (Schimbările structurale în exportul pe ramuri au fost discutate în capitolul refe-

ritor la *poziția ramurilor exportatoare în cadrul economiei* Capitolul 3).

6. Metodologia lui Porter: industriile suport

Vom considera “industrii suport” pentru o anumită ramură acele industrii sau ramuri care acoperă împreună cel puțin 50% din totalul consumurilor intermediare consumate (primite) în ramura analizată.

Din analiza consumurilor intermediare primite de ramurile exportatoare, am identificat ramurile suport (principalele furnizoare de consumuri productive) pentru grupa ramurilor exportatoare. După metodologia lui M. Porter, interesant de analizat este modul în care se formează resursele în aceste ramuri suport; care sunt ramurile ale căror resurse provin cu precădere din producția internă și care sunt cele ale căror resurse provin în special din importuri. Ramurile extractive (cărbune, petrol, gaze naturale) își bazează resursele într-o proporție ridicată pe importuri; în aceeași situație sunt o parte din ramurile industriale. Există ramuri suport (furnizoare de consumuri productive), a căror evoluție indică o creștere a importurilor în raport cu producția internă. Deși în 1989 aceste ramuri reușeau să-și asigure resursele preponderent din producția internă, acum dependența lor de importuri a crescut semnificativ. Această situație este de natură să influențeze competitivitatea ramurilor căroră le sunt furnizoare de consumuri productive și care ajung, astfel, să fie dependente de fluctuațiile pieței externe.

Pentru ramurile suport ale căror resurse sunt constituite în primul rând din producția internă am analizat ponderea lor în

totalul exportului, pentru a putea trage o concluzie asupra competitivității reale a acestor ramuri (pornind de la ideea că output-urile competitive se bazează pe utilizarea unor input-uri competitive). Pentru 2002 am luat în considerare ramurile ale căror resurse sunt formate în proporție de peste 80% din resurse interne. Între ramurile suport există 14 asemenea ramuri. Dintre acestea, 11 se situează în grupa ramurilor exportatoare: 01. *Cultura vegetală*; 18. *Producția, prelucrarea și conservarea cărnii*; 29. *Industria confecțiilor din textile*; 30. *Industria confecțiilor din blănuri și piele*; 32. *Industria de prelucrare a lemnului (exclusiv industria mobilei)*; 36. *Prelucrarea țigăiului*; 55. *Siderurgia și producția de feroaliaje*; 73. *Construcții și reparații navale*; 79. *Producția și distribuirea energiei electrice*; 80. *Producția și distribuirea gazelor (exclusiv extracția gazului metan)*; 88. *Alte transporturi*; două ramuri, 55. *Siderurgia și producția de feroaliaje și 88. Alte transporturi*, sunt ramuri al căror export este în creștere în perioada analizată.

Concluzie: Ramurile suport (care asigură consumurile productive în economia românească în proporție de peste 70%) se împart în două grupe din punct de vedere al barierelor de competitivitate:

- Ramuri ale căror resurse se bazează în proporție ridicată pe importuri, depinzând de fluctuațiile piețelor externe (printre acestea mai ales ramurile extractive – cărbune, petrol, gaze naturale – unde fluctuațiile mari ale prețurilor mondiale atrag reacții în lanț la nivelul economiei); menționăm că aceste ramuri nu sunt furnizoare ale consumului final, cum se întâmplă cu industria textilă de exemplu;
- Ramuri care se bazează pe producția internă, dar nu sunt competitive pe

plan mondial (din 14 ramuri în care producția internă are pondere peste 80% în formarea resurselor, numai două sunt ramuri cu export în creștere).

7. Metodologia lui Porter: politicile guvernamentale

7.1. Subvențiile

Politicile de subvenționare a producției din diferite ramuri s-au schimbat în perioada tranziției față de perioada economiei planificate centralizat. Dacă în 1989 nici una din ramurile exportatoare nu primea subvenții pe produs (există politica subvențiilor “la consumator”), în 2002 ponderea subvențiilor primite de ramurile exportatoare în total este de 52,79%, cea mai mare parte revenind agriculturii (cu 41,62% din total numai pentru cultura vegetală). Politicile de subvenționare a producției din diferite ramuri s-au schimbat în perioada tranziției față de perioada economiei planificate centralizat. Principalele ramuri exportatoare au beneficiat de subvenții numai în perioada 1991-1996. Au fost politici conjuncturale, care pun în evidență incoerența politicilor macroeconomice în ceea ce privește ramurile care au primit subvenții și cuantumul acestora.

7.2. Impozitele

Am evaluat ponderea impozitelor plătite de ramurile exportatoare în total impozite: în 1989 ramurile exportatoare plăteau 61,47% din totalul impozitelor, în 2002 aceste ramuri au plătit 44,61%. Această scădere indică o schimbare în

politicile fiscale relativ la ramurile exportatoare în perioada de tranziție.

7.3. Politicile salariale

Schimbările structurale în politicile salariale din ramurile exportatoare au fost analizate în capitolul Resurse umane, partea referitoare la costurile cu forța de muncă, așa că nu mai revenim asupra lor.

7.4. Politicile privind învățământul și activitatea de cercetare-dezvoltare

Politicile referitoare la învățământ și activitatea de cercetare-dezvoltare au fost analizate în capitolul Resurse umane, partea referitoare la calitatea forței de muncă.

8. Corelații între principalii indicatori (ecuațiile econometrice ale competitivității)

Pe baza principalelor corelații evaluate pe parcursul lucrării, vom analiza câteva

ecuații care pun în evidență rolul diferiților factori în realizarea competitivității interne și externe a ramurilor exportatoare. Ecuațiile se referă la factorii care au o influență asupra intensității exportului (utilizată pentru evaluarea competitivității externe) și a cotei de piață interne (utilizată pentru evaluarea competitivității interne). Eșantionul folosit în analiză este constituit din cele treizeci de ramuri considerate ca fiind principalele ramuri exportatoare, întrucât acoperă peste 80% din totalul exportului. Se face și o comparație între cei doi ani luați în analiză, 1989 – ca fiind ultimul an de economie planificată și 2002 – ultimul an de tranziție pentru care dispunem deocamdată de date din tabelele Input-Output. Menționăm că au fost verificate principalele teste econometrice.

În ceea ce privește *intensitatea exportului* (I02, respectiv I89), dintre principalele corelații menționate am reținut următorii factori: ponderea exportului în total export (PX02, respectiv PX89); contribuția la formarea resurselor (CRES02, respectiv CRES89); cota de piață internă (CP02, respectiv CP89) și productivitatea muncii evaluată relativ la costul forței de muncă (PRVREM02, respectiv PRVREM89) ecuațiile [1] și [2].

$$I02=51.39573555+6.834002629*PX02-17.5460763*CRES02-0.3577572353*CP02+6.206772044*PRVREM02 \quad [1]$$

$$I89=34.8947434+2.822322321*PX89-5.475566723*CRES89-0.1966589539*CP89-0.4711917919*PRVREM89 \quad [2]$$

Factori favorabili în creșterea intensității exportului în 2002: creșterea ponderii exportului pe ramuri și creșterea productivității muncii.

Bariere în creșterea intensității ex-

portului în 2002: creșterea contribuției la formarea resurselor și creșterea cotei de piață interne. Aceste corelații sunt normale, datorită complementarității relative a celor două piețe.

Comparativ cu 1989: în 2002 creșterea productivității muncii se corelează pozitiv cu creșterea intensității exportului, spre deosebire de 1989, unde corelația e negativă, ceea ce înseamnă că au contribuit la creșterea exportului și ramuri unde pro-

ductivitatea muncii era mai mică decât media pe economie, consecință a politicii de forțare a exportului cu scopul achitării datoriei externe.

Pentru *cota de piață internă*, am reținut următoarele ecuații [3] și [4]:

$$CP02=70.6754403+37.19212491*CAP02-1.334472764*INFR02+9.180641996*RFIZ02-0.5822886702*I02+1.706154932*CALIF02 \quad [3]$$

$$CP89=104.5252851+1.092352859*CAP89-1.29277676*INFR89+1.145915538*RFIZ89-0.7295191571*I89-1.399880397*CALIF89 \quad [4]$$

Aceste ecuații iau în considerare dependența dintre cota de piață internă și utilizarea capitalului, a infrastructurii, a resurselor fizice și calificarea forței de muncă.

Factori favorabili: capitalul, resursele fizice și calificarea forței de muncă.

Barriere: creșterea intensității exportului și utilizarea extensivă a infrastructurii.

Comparativ cu 1989: se schimbă semnul corelației în ceea ce privește creșterea calificării forței de muncă.

Bibliografie

- Charemza, W.; Deadman, D., 'New Directions in Econometric Practice. General to Specific Modelling Cointegration and Vector Autoregression', University of Leicester, Edward Elgar, England, 1992.
- Ciupagea, C., *An Elasticity Approach to the Analysis of Romanian Foreign Trade Policy during the Years of Transition*, 'Economics of Planning', nr.27, Kluwer Academic Publishers, Netherlands, 1994.
- Culver, S.E., *Is There a Unit Root in The Inflation Rate? Evidence from Sequential Break and Panel Data Models*, 'Journal of Applied Econometrics', nr.12, vol.435,, 1997.
- Dobrescu, E., *Transition Economy-a Weakly Structured System*, 'Romanian Economic Review', nr.41, 1996.
- Dobrescu, E., *Dihotomia real-nominal în economia românească de tranziție*, Supliment al revistei 'Microeconomia aplicată', nr.1, 1997.
- Dobrescu, E., 'Macromodels of the Romanian Transition Economy', third edition, Bucharest, Expert Publishing House, 2000.
- Hall, S. G.; Ciupagea, C., *Modelling the Romanian Exchange Rate 1991-1995*, ACE Phare Project, London Business School, 1996.
- Mereuță, C.; Ciupagea, C.; Calotă, M.; Oncescu, C.; Scutaru, C.; Bejan, F.; Wiener, U.; Joița, P.; Straus, T., 'Industria prelucrătoare românească', București, Editura Fundației PRO, 2000.
- Peters, E., 'Chaos and Order in the Capital Markets. A New View of Cycles. Prices and Market Volatility', John Wiley & Sons Inc, 1991.

- Porter, M., 'The competitive Advantage of Nations' New York, The Free Press, 1993.
- Scutaru, C., *Inflation-salaires-chomage*, 'Revue Roumaine des Sciences Economiques', nr.40, vol.145, 1994.
- Scutaru, C., *Un modele agregate du processus inflationiste*, 'Observer', nr.4, 1997.
- Scutaru, C.; Florescu, I., *Global Competitiveness of Sectors – Favoring Factors and Barriers*, Proceedings of the Romanian Academy, series C, 'Humanities and Social Sciences', no. 1, 2003, The Publishing House of the Romanian Academy, 2003.
- Theiler, J. ș.a., *Testing for Nonlinearity in Time Series: The Method of Surrogate Data*, 'Physica D', nr.58, vol.77, 1992.
- Voiculescu, D.; Mereuță, C. ș.a., 'Analiza competitivității economiei românești orizont 2000-2005-2010. Soluții strategice alternative', București, Ed. Academiei. 1998.
- *** Colectiv de autori din INCE, IPE, IEM, IEN, *Macromodelul economiei românești de tranziție*. Banca de date.
-